

УДК 1(091):165.731

ЄВГЕН ДЕ РОБЕРТІ ЯК ІСТОРИК ФІЛОСОФІЇ

Богдан Матюшко

*Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
факультет філософської освіти і науки, кафедра філософії
вул. Пирогова, 9, 01601, м. Київ, Україна*

У статті проаналізоване обґрунтування соціологічного підходу до вивчення історії філософії та виділення матеріалізму, ідеалізму і сенсуалізму як провідних філософських напрямів, проведено Євгеном Валентиновичем де Роберті (1843–1915 рр.). Показано, що крайнощі гносеологічного суб'єктивізму визначені мислителем як джерела песимістичного світогляду, а проблема метафізичного характеру позитивізму лишається відкритою.

Ключові слова: історія філософії, позитивізм, соціологічний підхід, матеріалізм, ідеалізм, сенсуалізм, песимізм, метафізика.

Вивчення історико-філософських праць мислителів минулого, а особливо тих із них, які з відомих причин були незаслужено знехтуваними, становить науковий інтерес із багатьох причин. Найперше йдеться про ознайомлення з їхньою ідейною спадщиною широкого загалу, зокрема, про нове осмислення запропонованих ними підходів до досягнення розвитку філософської думки. Один із таких мислителів – Євген Валентинович де Роберті, повне прізвище – де Роберті де Кастро де ла Серда (1843–1915 рр.), народжений в Україні (село Козацьке, нині Піщанський район Вінницької області) філософ і соціолог зі світовим іменем. Він знаний передусім завдяки тому, що на основі здобутків основоположників позитивізму, особливо Огюста Конта, Еміля Літтре й Герберта Спенсера, сформував свою версію цієї течії – гіперпозитивізм, неопозитивізм або робертизм, основою якої є переосмислення головних ідей теоретичної соціології О. Конта.

Ключовими текстами, які допомагають зрозуміти Є. де Роберті як історика філософії, є його програмна суспільствознавча розвідка «Соціологія: основне завдання її та методологічні особливості, місце в ряді наук, поділ і зв'язок з біологією та психологією» (1880 р.) [1]; фундаментальна історико-філософська праця «Минуле філософії. Спроба соціологічного дослідження загальних законів розвитку філософської думки» (спершу вийшла друком 1886 р. у двох томах, а наступного року – у вигляді однотомного загальнодоступного викладу [2]), а також видана 1891 р. в журналі «Вопросы философии и психологии» стаття «Песимістичні теорії пізнання: критицизм, позитивізм» [3]. З останніх досліджень, присвячених мислителю, варта уваги низка статей таких учених: Ігоря Голосенка [4], Бориса Рубанова й Юсуфа Семалі [5], які дають загальну характеристику життєвого шляху та поглядів мислителя; Лілії Бузук, що висвітлює етапи ідейної еволюції Є. де Роберті [6]. Особливості соціологічного підходу як теоретико-методологічної основи історико-філософських досліджень мислителя описує Валерій Кошарний [7]. Спробу охарактеризувати науковий статус історії філософії згідно з Є. де Роберті свого часу зробив і автор цих рядків [8].

Отже, доступні праці мислителя і присвячені їм наукові розвідки уможливають проведення реконструкції картини формування і становлення історико-філософської концепції Є. де Роберті як однієї зі «складових науки про суспільство, побудованої на основі природничої методології, якою в його часи була позитивістська соціологія» [8, с. 54].

Фактичне окреслення предметного поля історії філософії як частини соціології проведене Є. де Роберті вже в першій із перелічених праць. Зокрема, у третьому розділі «Соціології» під назвою «Абстрактні та конкретні науки» мислитель пише: «Сучасна соціологія потребує головним чином наукової класифікації та доцільного розподілу величезної кількості фактів і спостережень, які становлять результат нагромадженого досвіду минулого, переданого нам шляхом традиції та щоденного досвіду теперішнього, в якому значна частина, спадкові пристосування до психологічного та соціологічного спостереження, безсумнівно, також належать минулому» [1, с. 79].

Розвиток цієї думки простежується у визначенні Є. де Роберті об'єкта історії філософії («Минуле філософії», перша частина – «Історичні дані», перший її розділ – «Соціологічна точка зору. Матеріалізм»): «Подібно до науки, техніки, тобто всіх видів та галузей знання; подібно до релігії, містицизму, забобону, тобто до всіх форм та ступенів незнання, – і філософія, якщо її розглядати з історичної точки зору, становить продукт суспільної культури та входить до широкого кола явищ, що вивчаються окремою наукою – соціологією» [2, с. 1]. Отже, тут поряд із властивим позитивізові «винесенням за дужки» адекватності знання буденного, міфологічного та релігійного світогляду і постановкою проблеми науковості самої філософії сама вона, як і її історія, визначена як царина соціології. Загальний зміст історико-філософської науки має такий вигляд: «Пізнати науковим чином минуле філософії означає пізнати його так, як ми пізнаємо будь-який інший факт суспільного розвитку: народний звичай, законодавчу постанову, економічні відносини, літературне, політичне, художнє або промислове явище. Подібне знання обмежується визначенням попередніх та наступних елементів факту або тих умов його прояву, які зазвичай протиставляються одне одному як група причин та група наслідків. Цим аналітичним шляхом відкриваються та встановлюються сталі й необхідні відношення між явищами, які відбулися, або такими, що вже стали історичними» [2, с. 1–2], що являє собою черговий приклад позитивістської епістемології, адже в науці про культуру та суспільство використовується теоретико-методологічний інструментарій, властивий природознавству. Як коментує історико-філософську схему Є. де Роберті І. Голосенко, у відповідній книзі «На основі «соціологічних законів» він намагається довести неминучість заміни бачення світу, заснованого на теології та метафізиці, на науковий світогляд» [4, с. 100].

У зв'язку із цим, як «Соціологія» та «Минуле філософії», так і їх автор свого часу мали драматичну, а багато в чому і трагічну долю. Так, Б. Рубанов і Ю. Семалі зазначають, що тодішній обер-прокурор Священного Синоду Російської православної церкви Костянтин Победоносцев, «який небезпідставно вважав, що пропагований у ній («Соціологія» – Б. М.) позитивізм може скласти конкуренцію православній вірі» [5, с. 100], спричинився до того, що «книга була заборонена й вилучена із крамниць та бібліотек, а за її автором було встановлено гласний поліцейний нагляд <...>. Аналогічної долі зазнала й двотомна праця де Роберті «Минуле філософії». Якщо перший том, присвячений історичним даним, лишився практично непомітним для наукової спільноти, то на другий звернув увагу К. Победоносцев із подачі архієпископа Никанора (у миру – М. Каменський). У результаті, цензурою був знищений практично весь наклад не лише другого тому, але й першого. Так само було вчинено і з одностомним компендіумом цієї праці де Роберті» [5, с. 14]. Але ці книги мислителя все ж збереглися: «Зате «Соціологія» та компендіум «Минулого філософії» були перекладені самим автором французькою мовою та видані у Франції відповідно у 1881 та 1887 рр. (друга праця – під назвою «Стара й нова філософія»)» [5, с. 14–15].

З'ясовуючи сутність соціологічного підходу до історії філософії, В. Кошарний звертається передусім «до найважливішого твору Є. де Роберті, де найповніше виявилися

його методологічні вподобання в галузі історії філософії, – до книги «Минуле філософії» [7, с. 45]. Головну проблему в ній сформульовано так: «Вивчення минулої долі філософії стало на хибний шлях ще й тому, що потрапило до рук не істориків та соціологів, а самих філософів, засновників шкіл або завзятих ревнителів чужих систем. Філософи не могли уникнути великої помилки, яка полягає в тому, що про думки своїх попередників вони судили з точки зору власних теоретичних положень» [2, с. 3]. Ця звичайна й закономірна необ'єктивність посилена тим, що критерії науковості в історико-філософських дослідженнях були замінені не просто власними вподобаннями, а хибною теоретико-методологічною основою. Йдеться як про психологізм, так і про класичну філософію в її найвищих досягненнях, що для С. де Роберті як позитивіста є цілком неприйнятною: «Такий хибний «історизм» перевершив своєю ненауковістю спроби Ф. Бекона, Дж. Локка, Дж.Г'юма та деяких інших, що керувалися у своїй оцінці минулої філософії загальними психологічними принципами, тобто гіпотезами галузі спеціального знання, яка в наші дні ще не встановилася. Особливо різко цей недолік виразився у Г.В.Ф. Гегеля, який запустив в обіг глибоко помилкову теорію саморозвитку філософії за визначеним планом, поступове виконання якого в історичній дійсності точно збігається, начебто, з незалежним від умов часу розвитком філософських понять у чистій логіці» [2, с. 3]. До речі, тут мислитель не вперше відмовляє психології в статусі науки. Значна частина змісту його «Соціології», що, нагадаємо, вийшла друком за шість років до «Минулої філософії», присвячена обґрунтуванню положення про те, що психологія може існувати лише як фізіологія головного мозку, тобто як частина біологічної науки. Ось один із висновків, наведених в останньому розділі книги: «Соціологія головні свої корені має в біології, до якої, безперечно, повинна бути включена й уся психофізика, тобто історія мозкових будов та функцій. Але не психологія» [1, с. 3].

Натомість наукова історія філософії, як впливає з усього попереднього, має на меті встановлення особливостей змісту відповідних явищ та зв'язків між ними, отже, головними її здобутками є відкриття законів розвитку самої філософії. Щодо зазначеного великим кроком вперед став «закон трьох стадій», сформульований основоположником позитивізму: «Незрівнянно більше науковою за задумом була спроба О. Конта, який прагнув підпорядкувати розвиток філософії та всіх споріднених з нею розумових проявів одному загальному соціологічному закону» [2, с. 3]. Але тут потрібна саме система законів, зрештою, повноцінна наукова картина світу, навіть у межах історії філософії, оскільки «<...> один закон не становить ще науки та не визначає її методу; тому природно, що позитивізм не міг ані сам скільки-небудь задовільно розробити історію філософії, ані завадити іншим школам по-старому заповнювати цей відділ знання довільними та чисто суб'єктивними міркуваннями» [2, с. 4]. Саме це має на увазі Л. Бузук, коли визначає період еволюції філософських поглядів мислителя 1880–1915 рр., отже, представлений його досліджуваними працями як гіперпозитивістський, коли «було реалізоване розуміння (бачення) С. де Роберті принципу «з контизмом проти Конта»» [6, с. 177], тобто, власне, згаданий вище перегляд основ першого позитивізму.

Філософію не варто ототожнювати з її історією, адже «являючи собою послідовний ряд фактів, що вивчаються спеціальною наукою, соціологією, минуле філософії не може входити до царини досліджень самої філософії. Філософські дослідження, щоправда, так само тісно пов'язані з усією сукупністю минулої філософії, як біологічні, наприклад, з минулим біологією; але історія філософії не становить дисципліни філософської, подібно до того, як історія біології не є зовсім біологічною дисципліною. Залежність теперішнього стану тієї чи іншої галузі знання від її минулого стану є залежністю чисто соціологічного характеру» [2, с. 4].

Провідними напрямками (Є. де Роберті називає їх типами метафізики та гіпотезами) філософії виступають матеріалізм, ідеалізм та сенсуалізм. Перший із них, очевидно, є найдавнішим, і за всього розмаїття своїх історичних форм (від учень багатьох досократиків до філософів XIX ст.) «для матеріалізму нема і не може бути жодних атрибутів речовини, окрім тих, які проявляють своє існування або сприймаються нашими відчуттями у вказаній царині» [2, с. 19]. До того ж «наукова гіпотеза теж зводить одні явища до інших. Але вона перебуває в тісному колі однорідних або однорозрядних фактів. Переходячи це коло та втрачаючи свій спеціальний характер, вона перестає бути науковою; а пояснюючи явища різних порядків за допомогою явищ неорганічного світу, вона стає матеріалістичною» [2, с. 19].

Ідеалізм по суті виникає одночасно з матеріалізмом: «хронологічна першість матеріалізму сама становить, у більшості випадків, недоведену гіпотезу, а там, де остання підтверджується фактами, виникнення ідеалістичних поглядів ішло надто швидко за першим проявом матеріалістичних доктрин, щоб можна було встановити між ними й іншими справжню історичну філіацію або правильну спадкоємність» [2, с. 22]. Між цими типами метафізики наявна спільність, оскільки «у той час як стародавні матеріалісти будували свої загальні або філософські гіпотези за допомогою бідних даних, отриманих зі спостережень за явищами неорганічної природи, Сократ та ідеалісти цієї віддаленої епохи зверталися до таких самих гіпотез, обґрунтовуючи їх ще менше перевіреними спостереженнями за природою гіперорганічною, як тепер називається широка царина явищ психічних та суспільних» [2, с. 23].

Середньою і сполучною ланкою між матеріалізмом та ідеалізмом Є. де Роберті вважає сенсуалізм – «філософське вчення, яке приписує походження ідей дії чуттів, пояснює всі психологічні процеси зовнішньою, матеріальною чуттєвістю» [2, с. 82]. Це вчення пояснює явища дійсності за допомогою «окремої, біологічної гіпотези, не очікуючи її перевірки у межах спеціальної науки» [2, с. 83]. «Оволодівши проміжною цариною, – веде далі мислитель, – між світом неорганічних та світом гіперорганічних явищ, сенсуалізм зробив з неї неприступну твердиню, з якої проводив набіги на всі боки і в яку потім повертався, зважаючи на обставини, з багатою здобиччю або з порожніми руками» [2, с. 86].

Виділивши й проаналізувавши три основні типи метафізики в історії філософії з огляду на її співвідношення з розвитком позитивного (конкретно-наукового) знання, Є. де Роберті формулює однойменний «справжній соціологічний закон: *«будь-яке метафізичне світорозуміння є, з необхідністю, або матеріалістичне, або ідеалістичне, або сенсуалістичне»* [2, с. 254].

У статті «Песимістичні теорії пізнання: критицизм, позитивізм», говорячи про неспроможність вже відомих нам трьох основних типів метафізики, мислитель вкотре зауважує: «Суттєвий пункт в усіх цих теоріях непізнаного – не різноманітні способи постановки та розв'язання завдання про походження й межі пізнання, і не різноманітні гіпотези, виставлені із цього приводу трьома вказаними філософськими школами; суттєвий пункт, капітальна помилка полягає в тому, що це завдання обговорювалося у філософії, замість того, щоб бути переданим у виключне відання спеціальної науки» [3, с. 33]. Міркування, висловлені Є. де Роберті в «Минулому філософії» про І. Канта і його учнів, також мають уточнення. Так, критичній школі належить «честь очищення агностицизму від грубих понять старих метафізичних систем» [3, с. 40], а спільність поглядів між І. Кантом і А. Шопенгауером полягає в тому, що для них «метафізика є, власне кажучи, лише абстрактною та загальною психологією, яка розглядає Всесвіт як широку (тут і далі – курсив в оригіналі – Б. М.) сферу психічних явищ, що оточує з усіх боків буття саме в собі,

абсолютну реальність» [3, с. 40]. Надзвичайно показовою є репліка до цього твердження, висловлена у виносці редактором журналу «Вопросы философии и психологии», де надрукована стаття Є. де Роберті, Миколаю Гротом, який на цей час (1891 р.) давно відійшов від позитивізму. Солідаризуючись по суті з мислителями Баденської та Марбурзької шкіл неокантіанства, чії ідеї тоді набували щоразу більшої популярності на теренах Російської імперії, М. Грот пише: «Вважаємо за необхідне зазначити, що тлумачення філософії І. Канта, прийняте шановним автором, є досить умовним та поширеним лише між позитивістами. Звичайне тлумачення, навпаки, цілковито відкидає «психологічний» характер вчення І. Канта про пізнання і визнає його точку зору виключно *логічною*» [3, с. 40]. Натомість, згідно з Є. де Роберті, загальний висновок із «Критики чистого розуму» являє собою справжню тавтологію: «Справді, коли І. Кант говорить, що будь-яке уявлення має за свій предмет явище, яке, у свою чергу, саме є уявленням, він, очевидно, доводить тільки те, що будь-яке уявлення має за свій предмет уявлення, або, іншими словами, що уявлення є уявленням» [3, с. 44–45]. Враховуючи констатовану основоположником німецької класичної філософії неможливість пізнання трансцендентного («Ми скаржимося на неможливість *осягнути внутрішню сутність речей*. Але якщо ми хочемо цим сказати, що ми не осягаємо чистим мисленням того, чим можуть бути речі самі в собі, то наша скарга є настільки ж несправедливою, наскільки ж і нерозумною, бо це означає, що ми б хотіли пізнавати, або, іншими словами, відчувати речі без допомоги відчуттів, тобто хотіли б володіти здатністю пізнання, цілковито відмінною від тієї, яка властива людині, відмінною не лише за ступенем, але й за сутністю й характером своїм. Інакше кажучи, ми б хотіли бути не людьми, а іншими істотами, про яких ми не можемо навіть сказати, чи можливі вони, а тим більше – якою була б їх організація» [3, с. 47]), гностицизм на прикладі філософії І. Канта дістає висловлення оцінку, яка межує з типовим фрейдизмом: «Ми зустрічаємося тут з особливою видозміною чуття вже не в царині статевих відчуттів або відчуттів слуху, дотику тощо, а в царині інтелектуальних чуттів або «емоцій», які залежать від позитивного чи негативного задоволення духовної потреби – прагнення знання, часто такою ж сильною та невмолимою, як і чисто фізичні потреби. Цим своїм боком, не поміченим або навмисно залишеним у тіні, філософія, повторюємо, межує вже не з фізіологією, а з патологією розуму» [3, с. 48]. Звідси випливає низка висновків, зокрема й розкриття гносеологічних коренів філософії А. Шопенгауера, отже, кантіанства як її джерела: «*Песимізм* на ґрунті теорії пізнання – ось, на нашу думку, найбільш правильне визначення істинної сутності будь-якого агностицизму. Тут, у царині переважно теоретичній, песимізм спотворює найпростіші логічні поняття, подібно до того, як в етиці він спотворює найбільш основні та природні почуття людини. Можливо навіть, що песимізм спершу народився саме в царині теорії пізнання, і вже звідси перейшов у царину етичних питань; не дарма І. Кант вважається попередником А. Шопенгауера» [3, с. 48–49].

У свою чергу, позитивізм – інший різновид гносеології, визначений Є. де Роберті як песимістичний, на перший погляд, якісно відрізняється від критицизму. Ще раз вказавши на спільність позитивізму та матеріалізму й обопільну шкоду від їх взаємного розмежування – «Як відомо, позитивізм рішуче відштовхнув від себе свого найближчого союзника – матеріалізм, у якому він бачить лише звичайний різновид метафізики» [3, с. 50], мислитель проте зауважує: «Позитивісти докоряють матеріалістам за їх негативне ставлення до початку, який, будучи першою причиною речей, не може бути, на їхню думку, ані заперечуваним, ані пізнаваним. Але сама позитивна філософія є агностицизмом, тобто доктриною, що визнає реальність «непізнаваного». Це вже – перше й серйозне проіріччя, яке видає назване вчення» [3, с. 50]. Другим пунктом звинувачень матеріалізові

з боку позитивізму та другим протиріччям останнього Є. де Роберті вважає такий факт: «З іншого боку, кожна система вірувань та кожна філософія мають власне непізнаване, свій улюблений термін на позначення кінцевого результату, незвідного залишку знання. Матеріалізм не є винятком із цього правила. Його непізнаване має, як відомо, назву «матерія»» [3, с. 51]. Точніше, йдеться про те, що «не лише у позитивізмі, але й у найбільш раціональних матеріалістичних побудовах нашого часу гіпотеза, яка вбачає в матерії та русі початок та причину всіх явищ, раз у раз набуває форми ствердження абсолютної непізнаваності матерії та руху самих у собі. Заперечення об'єктивного існування ноумена природно стає в цих доктринах ствердженням його вічної недоступності для всіх засобів нашого дослідження» [3, с. 52].

Можливості розв'язання протиріч матеріалізму, критицизму та позитивізму надає вже відомий нам за ґрунтовним описом у «Минулому філософії» сенсуалізм, який «був прямим попередником не лише критицизму, але й позитивізму та еволюціонізму» [3, с. 53]. Більше того, «філософію нашого часу можна навіть, з цієї точки зору, правильно охарактеризувати як новий сенсуалізм, що пристосувався до прогресу в усіх галузях знання, як змогла система, що взяла на себе й успішно довела до завершення завдання, яке, очевидно, перевищувало сили попереднього, історичного сенсуалізму» [3, с. 53]. Головними здобутками такої філософії, названої мислителем сучасним агностицизмом, є два положення. По-перше, «сучасний агностицизм являє собою синтез, якого давно шукали – такий, що поєднує найбільш реалістичний матеріалізм із найбільш трансцендентальним ідеалізмом та спіритуалізмом. Він є найкращим підтвердженням основної тотожності всіх універсальних гіпотез, до яких людський розум досі вдавався для пояснення походження й природи речей <...>. Універсальні гіпотези, які нам здаються найбільш протилежними, насправді, збігаються в своїй основі» [3, с. 54]. По-друге, (і тут Є. де Роберті заявляє про цілковиту відмову від класичного філософування – Б. М.) «він веде до рішучого осуду будь-якої гіпотетичної філософії. Будучи кульмінаційним пунктом або найвищим синтезом різноманітних напрямів філософії минулого, новітні системи у той же час виявляють і капітальний недолік як минулих, так і теперішніх філософських учень, – недолік радикальний, цілком не виправний. Ми говоримо про незрілість або передчасність усіх подібних спроб» [3, с. 54].

Ця праця мислителя завершується констатацією метафізичного характеру першого позитивізму загалом, що дозволяє краще зрозуміти ідейну спрямованість його власного проекту гіперпозитивізму: «Прибічники метафізики торжествують занадто рано. Вони цілком праві, коли стверджують, що позитивізм та еволюціонізм віднаходять у своїх глибоких основах, у своїх *ima fundamenta*, – ідеї, які спочатку завзято відкидалися цими системами; але вони не бачать істинної причини цього явища, а саме, що такі ідеї ніколи не були цілком відкинуті або залишені. Прибічники метафізики цілком праві й тоді, коли говорять, що позитивізм та еволюціонізм усе більше й більше прагнуть до того, щоб перетворитися на справжню метафізику; але вони глибоко помиляються, гадаючи, що ці системи коли-небудь були чимось іншим» [3, с. 56].

Отже, у своїх історико-філософських дослідженнях Євген де Роберті, спираючись на позитивістський соціологічний підхід, все ж засвідчує тенденцію до виходу за його межі на користь осмислення більш широкої класичної філософської проблематики, особливо епістемологічної, філософсько-наукової, антропологічної та метафізичної, що й потребує подальшого вивчення.

Список використаної літератури

1. Де Роберти Е. Социология: основная задача ее и методологические особенности, место в ряду наук, разделение и связь с биологиею и психологиею. Сочинения: в 4 т. Т. 1. Социология / ред. Н. Мозговая, А. Волков, авт. вступ. ст. Б. Матюшко. – Киев: НПУ им. М.П. Драгоманова; Мелитополь: МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2014. – С. 33–255. (Серия «Антология украинской мысли»).
2. Де Роберти Е. Прошедшее философии. Опыт социологического исследования общих законов развития философской мысли. Общедоступное издание в одном томе. – М.: Типография В.В. Исленьева, 1887. – XVI, 505, СХХІХ с.
3. Де Роберти Е. Пессимистические теории познания: критицизм, позитивизм. – Вопросы философии и психологии. 1891. – Кн. 8. – № 4. – С. 31–56.
4. Голосенко И. Евгений де Роберти: интеллектуальный профиль. – Социологические исследования. – 2001. – № 2. – С. 99–107.
5. Семали Ю., Рубанов Б. Штрихи к биографии и социологической доктрине Е.В. де Роберти. – Социс. – 2006. – № 8. – С. 139–148.
6. Бузук Л. Этапы эволюции философских воззрений Е.В. де Роберти. – Вестник Московского университета. Серия: Философия. – 2009. – № 2. – С. 170–179.
7. Кошарный В. Социологический подход к истории философии (Е.В. де Роберти). – Известия высших учебных заведений. Приволжский регион. Гуманитарные науки. – 2013. – № 2(26). – С. 43–48.
8. Матюшко Б. Спроба визначення наукового статусу історії філософії. Другі академічні читання пам'яті Г.І. Волинки: «Філософія, наука і освіта». Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 25–26 квітня 2017 р. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. – С. 51–55.

YEVHEN DE ROBERTIS AS HISTORICAN OF PHILOSOPHY**Bogdan Matyushko**

*National Pedagogical Dragomanov University,
Faculty of Philosophical Education and Science, Department of Philosophy
Pyrohova str., 9, 01601, Kyiv, Ukraine*

In this article are analyzed the sociological approach in the history of Philosophy studies and Materialism, Idealism and Sensualism distinguishing as main philosophical trends by Yevhen Valentynovych de Robertis (1843–1915). Demonstrated are the principles about the subjectivist extremities in theory of knowledge are determined as pessimistic worldview sources, and the metaphysical character of Positivism problem is actual.

Key words: History of Philosophy, Positivism, sociological approach, Materialism, Idealism, Sensualism, Pessimism, Methaphysics.